

FINANSINSPEKTIONEN

Bankernas räntor och utlåning

NOVEMBER 2012 (KV 3, 2012)

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	4
UTLÅNING, INLÅNING OCH RÄNTOR	6
Utlåning till hushåll och företag	6
Företagens övriga finansiering	7
Inlåning från hushåll och företag	8
Marknads- och utlåningsräntor	8
Räntenetto	9
HÖGRE KRAV PÅ SVENSKA BANKER	10
Kapitaltäckningsregelverk	10
Likviditetsreglering	12
EFFEKTER AV NY REGLERING	14
Vad kostar mer kapital och bättre likviditet?	14
Effekter för hushåll och företag	15
Effekter för samhällsekonomin	19
Summering av effekter	21
BANKERNAS MARGINALER PÅ BOLÅN	22
Bankernas finansieringskostnad	22
Bruttomarginal på bolån	23
Nettomarginal på bolån	24
KUNDERNAS SAMTLIGA BANKTJÄNSTER	26
BILAGA 1. BERÄKNING AV FINANSIERINGSKOSTNAD OCH ÖVRIGA KOSTNADER	28
Fördelning av bankernas finansiering	28
Kostnader för bankernas finansiering	28
Övriga kostnader	29
ORDLISTA	30

Sammanfattning

Svenska kreditinstitut har i stor utsträckning redan anpassat sig till de kommande kraven på kapitaltäckning och tillgång till likviditet. Samtidigt växer utlåningen till svenska hushåll och icke-finansiella företag fortfarande, om än i en lägre takt. De högre kraven innebär en viss kostnad men bidrar samtidigt till ett stabilare finansiellt system. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är bedömningen att nytan med de tuffare kommande kraven sammantaget blir större än de kostnader de medför. Bankernas marginaler på bolån fortsätter att öka under det tredje kvartalet.

Denna rapport innehåller i enlighet med uppdraget en analys av bankernas anpassning till kommande krav på kapital och likviditet. Det är svårt att isolera regleringarnas effekter på utlåningsvolymerna och räntor till hushåll och icke-finansiella företag. Det beror på att bankerna kan anpassa sig på olika sätt och tar affärsbeslut baserat på andra grunder än enbart regleringar. Svenska banker har i stor utsträckning redan anpassat sig till de kommande svenska och internationella kraven. Trots det lånar bankerna fortfarande ut till hushåll och icke-finansiella företag. Tillväxttakten i utlåningen minskar dock.

Finansinspektionens (FI) har i rapporten gjort en schablonmässig beräkning av hur utlåningsräntorna till hushåll och icke-finansiella företag har ökat till följd av den anpassning som de svenska storbankerna gjort sedan 2010. FI:s beräkningar tyder på att de kommande kraven innebär något högre kostnader för bankerna. Det påverkar i sin tur räntan till hushåll och icke-finansiella företag. Beräkningen indikerar ett måttligt påslag på utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag även med antagandet om att de får bära hela kostnaden.

Då svenska banker ses som välkapitaliserade och stabila har de tillgång till billigare finansiering. Mer kapital bör även medföra att aktieägares avkastningskrav minskar. Det motverkar delvis de ökade kostnaderna för hushåll och icke-finansiella företag till följd av den kommande regleringen. Svenska och internationella studier tyder på att den samlade nettoeffekten på samhällsekonomin blir positiv och att högre krav på svenska banker är motiverade. FI bedömer att de kommande kraven sammantaget innebär ett stabilare finansiellt system som i sin tur ger positiva effekter på samhällsekonomin.

Bruttomarginalen för ett nytugivet tremånaders bolån fortsatte att öka och var i genomsnitt under det tredje kvartalet 1,30 procentenheter. Ökningen beror som tidigare på att finansieringskostnaden har minskat mer än vad utlåningsräntan har gjort. Marginalen då även övriga kostnader är avdragna, nettomarginalen, uppgick till 0,59 procentenheter under det tredje kvartalet. Det innebär en ökning med 0,08 procentenheter sedan föregående kvartal. Samtidigt kan konstateras att bankerna under det fjärde kvartalet har annonserat räntesänkningar som inte omfattas av beräkningen i denna rapport.

Bakgrund

Finansinspektionen (FI) har fått i uppdrag av regeringen att granska hur banker och andra kreditinstitut anpassar sig till ökade kapitalkrav. Granskningen ska omfatta vilka effekter denna anpassning får för utlåning och räntesättning på lån till hushåll och företag. Rapporten ska publiceras kvartalsvis.

Sedan finanskrisen har villkoren på finansmarknaden förändrats. Staten fick under krisen vidta olika åtgärder för att minska riskerna och undvika allvarliga störningar i det svenska finansiella systemet. Bland annat utvidgades insättningsgarantin, ett garantiprogram för bankernas upplåning skapades och Riksbanken vidtog tillsammans med Riksgälden likviditetsstödande åtgärder. FI har sedan 2008 haft i uppdrag att utvärdera effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna och har löpande publicerat rapporter om effekter på räntor och utlåning till företag och hushåll.¹

Stödåtgärderna för det svenska banksystemet är nu avvecklade och därmed även FI:s granskningsuppdrag avseende effekterna av dem. För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser håller nya internationella regler för banksektorn på att tas fram (Basel 3). Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Stora delar av regelverket kommer genomföras genom en ny förordning och ett nytt direktiv (CRR/CRD 4) som för närvarande förhandlas inom EU. Utöver dessa krav har Finansdepartementet, Riksbanken och FI aviserat att Sverige kommer att införa ytterligare kapitalkrav på systemviktiga banker² och FI har utformat kvantitativa krav på likviditetstäckningsgrad (LCR).³ Även om reglerna till stor del ännu inte har trätt i kraft är det tydligt att kreditinstituten i Sverige i stor utsträckning redan har anpassat sig till kommande krav. Detta sker dels på grund av de nya reglerna, dels på grund av att deras finansörer och andra aktörer på marknaden, som kreditvärderingsföretag, kräver att kreditinstituten håller mer kapital och har bättre likviditetsreserver. Regelverken beskrivs i kapitlet Högre krav på svenska banker.

De nya reglerna och förändrade villkoren på finansmarknaden innebär förutom att de blir mer motståndskraftiga även en ökad kostnad för kreditinstituten. Dessa kostnader måste bäras av någon – antingen av aktieägarna eller av kunderna. Om kostnaderna ska fördelas på aktieägarna sker det i form av lägre avkastning. De nya reglerna innebär att kreditinstituten ska ha högre kapitalbuffertar och stabilare finansiering. Det leder till mindre riskfyllda kreditinstitut. Det borde kunna innebära att aktieägarna accepterar en lägre avkastning på sitt investerade kapital. Kreditinstituten har också möjlighet att höja priserna för sina tjänster och sin utlåning, och därmed lägga över kostnaderna på sina kunder. Regeringen har gett FI i uppdrag att granska hur anpassningen hos kreditinstituten påverkar villkoren för företag och hushåll.

1 Se FI:s rapporter på följande länk: <http://www.fi.se/Utredningar/Statistik/Utvardering-av-statliga-stabilitetsatgarder/Tidigare-utvarderingsrapporter/>.

2 Se <http://www.fi.se/Press/Pressmeddelanden/Listan/Nya-kapitalkrav-pa-svenska-banker/>.

3 Se FFFS 2012:6 Föreskrifter om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

Uppdraget i regleringsbrevet

Uppdraget är att övervaka kreditinstitutens anpassning till ökade kapitaltäckningskrav och hur de påverkar svenska företag och hushåll. Uppdraget innebär bland annat att:

Granska vilka effekter kreditinstitutens anpassning får för kreditgivningen till företagen och hushållen, inklusive bolånemarginaler.

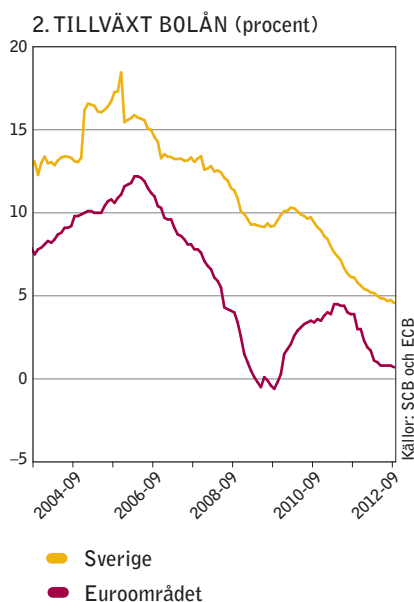
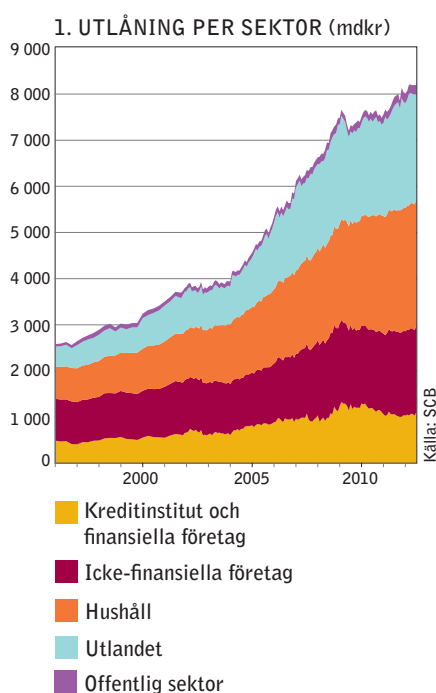
Följa kreditinstitutens räntesättning och även ställa räntesättningen i relation till institutens upplåningskostnader för olika löptider.

Vid ett av redovisningstillfällena ska analysen omfatta en redogörelse för hur och i vilken omfattning kreditinstituten före 2012 har anpassat sig till ökade kapitaltäckningskrav samt vilka effekter detta fått för företag och hushåll.

Uppdraget rapporteras kvartalsvis avseende 2012. I denna tredje rapport redovisar FI hur utlåningen till hushåll och icke-finansiella företag har utvecklats under kvartalet. Dessutom behandlas särskilt den kommande regleringen och dess potentiella effekter för hushåll, företag och samhällsekonomin i två nya kapitel. FI presenterar precis som i tidigare rapporter sin beräkning av bruttomarginalen respektive nettomarginalen för bolån.

Utlåning, inlåning och räntor

Utlåningen till icke-finansiella företag ökar fortfarande, men den årliga tillväxttakten har fortsatt att minska under det tredje kvartalet och ligger för närvarande på 2,8 procent. Den är dock betydligt högre än utlåningstillväxten i euroområdet som är negativ. Utlåningen till svenska hushåll fortsatte att öka under det tredje kvartalet, men i en lägre takt. I årstakt växte utlåningen för bostadsändamål med 4,6 procent vid utgången av det tredje kvartalet 2012. Utlåningsräntan på nya lån till hushåll för bostadsändamål sjönk under det tredje kvartalet för samtliga löptider. Bankernas upplåningsränta, det vill säga räntan på säkerställda obligationer, sjönk också under kvartalet.

UTLÅNING TILL HUSHÅLL OCH FÖRETAG

Utlåningen till svenska icke-finansiella företag och hushåll motsvarar cirka 130 procent av Sveriges BNP. De svenska kreditinstitutens totala utlåning består till cirka en tredjedel av utlåning till hushåll och till cirka en fjärdedel av utlåning till icke-finansiella företag (diagram 1). I relation till den totala utlåningen har utlåningen till hushåll och till utlandet ökat de senaste 15 åren, medan övriga sektorer har minskat eller varit konstanta.

Av den totala utlåningen till hushåll är den största delen lån för bostadsändamål⁴ och de uppgick vid utgången av det tredje kvartalet till 2 194 miljarder kronor.⁵ Utlåningen för bostadsändamål ökar fortfarande, men i en lägre takt än tidigare. Tillväxttakten i utlåningen för bostadsändamål uppgick till 4,6 procent det tredje kvartalet. Det är den lägsta tillväxttakten sedan 2002, vilket är så långt tillbaka jämförbar statistik finns tillgänglig. Också i euroområdet ökar utlåningen för bostadsändamål men utlåningstillväxten var nära noll vid utgången av det tredje kvartalet (diagram 2).

Vid utgången av det tredje kvartalet 2012 uppgick de svenska kreditinstitutens utestående lån till svenska icke-finansiella företag till 1 866 miljarder kronor.⁶ Den årliga tillväxttakten för utlåning till svenska icke-finansiella företag har minskat från 3,9 procent föregående kvartal till 2,8 procent det tredje kvartalet, men är fortfarande positiv. Det kan jämföras med utlåningen till icke-finansiella företag i euroområdet som minskar sedan juni i år (diagram 3). Europeiska centralbanken skriver i sin senaste utlåningsenkät riktad till banker att den minskade utlåningen till icke-finansiella företag främst beror på minskad efterfrågan på lån. Efterfrågan förväntas minska även under det fjärde kvartalet.⁷

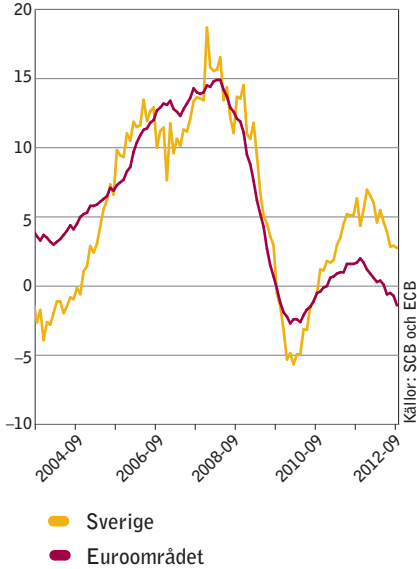
4 Hushållen har även indirekta lån för bostadsändamål i form av lån till bostadsrättsföreningar. Dessa ingår i statistiken för lån till icke-finansiella företag.

5 Alla in- och utlåningsvolymerna och in- och utlåningsräntorna i detta avsnitt är hämtade från SCB finansmarknadsstatistik 2012-10-25. De avser utlåning från Monetära finansinstitut (MFI) som inkluderar banker, bostadsinstitut, finansbolag och övriga MFI (Kommun- och företagsfinansierande institut, monetära investeringsfonder, monetära värdepappersbolag och fondkommissionärer och övriga monetära finansinstitut).

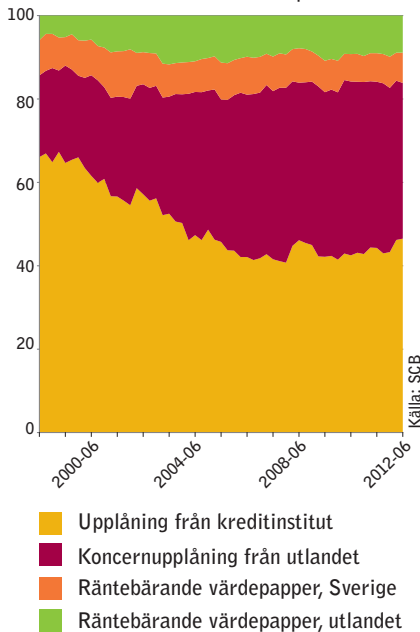
6 En stor del av denna utlåning är knuten till fastighetssektorn i någon form.

7 Se ECB Bank Lending Survey, oktober 2012, Europeiska centralbanken.

3. TILLVÄXT LÅN, ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (procent)

4. FINANSIERING ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (procent)

FÖRETAGENS ÖVRIGA FINANSIERING

Icke-finansiella företag har möjlighet att finansiera sin verksamhet på olika sätt. Dels genom aktiekapital och interna medel, dels genom olika typer av lånefinansiering. Med lånefinansiering avses här upplåning från svenska och utländska kreditinstitut, koncernlån och upplåning genom emissioner av företagsobligationer och företagscertifikat. Strax under hälften av svenska icke-finansiella företags lånefinansiering utgörs av lån från kreditinstitut (diagram 4).⁸ Dessutom finansierar sig företag genom handelskrediter.⁹

Räntebärande värdepapper

Räntebärande värdepapper står för 16 procent av de icke-finansiella företagens totala finansiering (se diagram 4). Majoriteten av de icke-finansiella företagens värdepappersfinansiering utgörs av obligationer, det vill säga värdepapper med en löptid över ett år. Knappt 40 procent av den utestående stocken företagsobligationer är i dag emitterade i svenska kronor.

Emissioner av obligationer är förknippade med stora administrativa kostnader. Därför är det främst stora och medelstora företag som har möjlighet att utnyttja värdepappersmarknaden som finansieringskälla. En emission på obligationsmarknaden uppgår vanligtvis till omkring 200–500 miljoner kronor. Placerarna fäster stor vikt vid kreditbetyg som bestäms av ett kreditvärderingsinstitut. Det kostar cirka 2 miljoner kronor om året för ett företag att få kreditbetyg från ett kreditvärderingsinstitut.¹⁰

I Sverige är det drygt 70 företag, kommuner och finansiella institut som emitterar företagsobligationer för att finansiera delar av sin verksamhet. De flesta av dessa är stora globala företag, och vissa har en anknytning till den offentliga sektorn.¹¹ De fem största emittenterna står för mer än hälften av emissionerna.

Allt fler företag uppger att de söker marknadsfinansiering som alternativ till banklån och annan finansiering.¹² Detta syns i att antalet emittenter har ökat och att det har blivit en större spridning av kreditvärdigheten. Marknadsfinansiering utgör dock fortsatt lika stor andel av de icke-finansiella företagens totala finansiering.

Koncernlån

Utländska koncernlån utgör en allt större del av svenska företags finansiering. Från att ha uppgått till ungefär en femtedel av finansieringen i slutet av 90-talet utgör koncernlånen idag ungefär dubbelt så stor andel av svenska icke-finansiella företags totala finansiering. Samtidigt har den direkta upplåningen från svenska och utländska kreditinstitut minskat som andel av den totala finansieringen (diagram 4).

Att företag som ingår i koncerner väljer att finansiera sig via koncern-

8 Av den totala utlåningen till svenska icke-finansiella företag består cirka 8 procent av så kallade syndikerade lån där banker går samman i kreditgivningen till ett företag för att dela på risken.

9 Handelskrediterna består av kundfordringar och leverantörsskulder.

10 Se Gunnarsdottir och Lindh (2011), Marknader för svenska icke-finansiella företags lånebaserade finansiering, "Penning- och valutapolitik 2011:2", Sveriges riksbank

11 Många av företagen är eller har varit helt eller delvis statsägda. Till exempel Vattenfall och Teliasonera.

12 Riksbankens företagsintervjuer, januari 2012 och maj 2012.

upplåning illustrerar främst att företagens finansieringsmodell har ändrats. En studie från Riksbanken visar att koncernupplåningen kan vara ett sätt för företag att skatteplanera. Utöver detta kan den ökade koncernupplåningen bero på en ökad andel utländska direktinvesteringar i Sverige eller att koncerner med många dotterbolag använder sig av ett centralt konto i Sverige för att hantera kassalikviditet inom koncernen.¹³ Det gör att all förflyttning av likviditet från koncernens utländska dotterbolag till det svenska moderbolaget leder till att koncernens totala skuld till utlandet ökar.

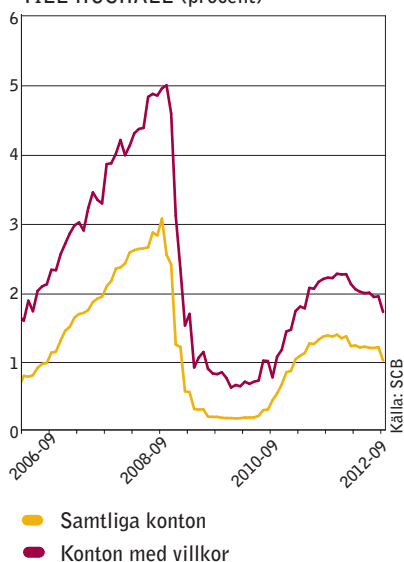
INLÅNING FRÅN HUSHÅLL OCH FÖRETAG

Svenska hushåll har relativt hushåll i andra europeiska länder ett lågt sparande i form av insättningar på banken, eftersom många hushåll istället sparar i fonder och andra sparformer. Vid slutet av det tredje kvartalet 2012 uppgick hushållens inlåning hos svenska kreditinstitut till 1 282 miljarder kronor. Det motsvarar 47 procent av utlåningen till svenska hushåll. Det så kallade inlåningsunderskottet måste banken täcka genom att finansiera sig via kapitalmarknaden. För närvarande växer inlåningen snabbare än utlåningen. Den årliga tillväxttakten i hushållens inlåning minskade något jämfört med det andra kvartalet och uppgick till 10 procent vid utgången av det tredje kvartalet.

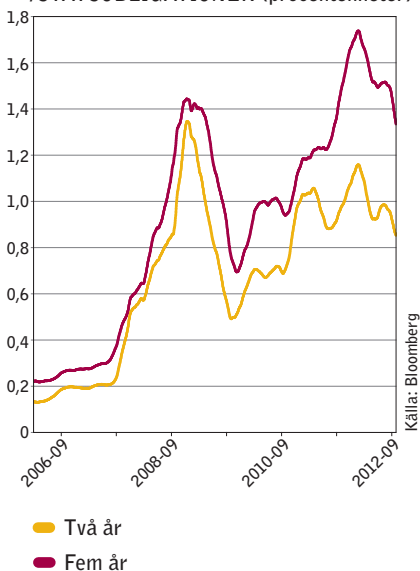
De svenska icke-finansiella företagens inlåning hos svenska kreditinstitut uppgick till 652 miljarder kronor vid utgången av det tredje kvartalet i år, vilket motsvarade ungefär 35 procent av utlåningen till icke-finansiella företag.¹⁴ Den årliga tillväxttakten i inlåningen från icke-finansiella företag ökade med drygt en procentenhet från föregående kvartal och uppgick till 4,4 procent vid utgången av det tredje kvartalet.

Inlåningsräntorna för hushåll fortsatte att sjunka under det tredje kvartalet. Den genomsnittliga inlåningsräntan för hushållens nya inlåningsavtal uppgick till 1 procent vid utgången av det tredje kvartalet.¹⁵ För inlåningskonton med något särskilt villkor, som till exempel en uttagsrestriktion, var räntan något högre och uppgick till i genomsnitt 1,71 procent (se diagram 5).

5. BANKERNAS INLÅNINGSRÄNTA TILL HUSHÅLL (procent)

6. RÄNTESKILLNAD SÄKERSTÄLLDA-STATSOBLIGATIONER (procentenheter)

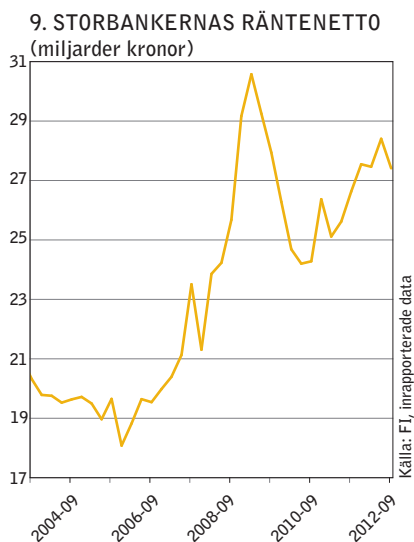
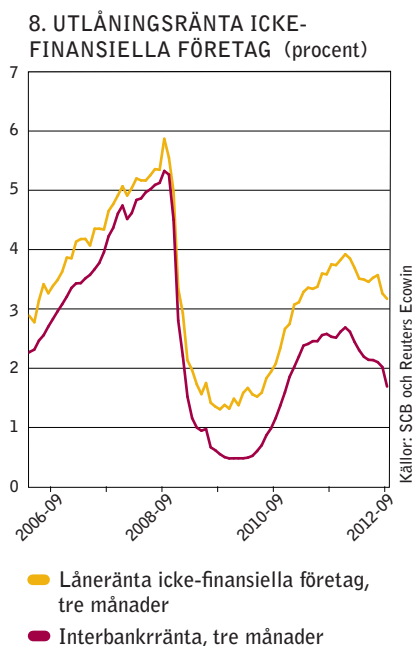
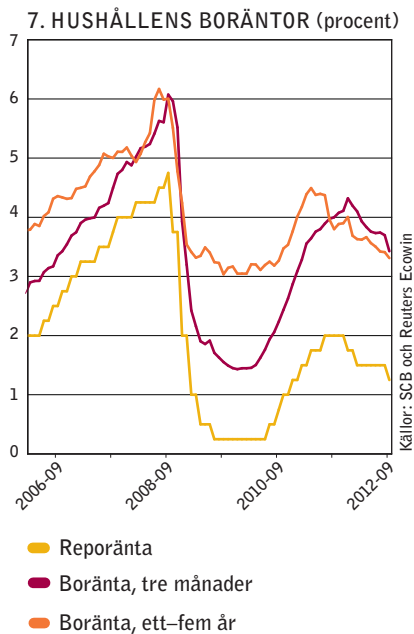
MARKNADS- OCH UTLÅNINGSRÄNTOR

Riksbanken har under det tredje kvartalet sänkt reporäntan med 0,25 procentenheter till 1,25 procent. Skillnaden mellan reporäntan och interbankräntan, den ränta som banker lånar mellan varandra till, på tre månaders löptid har minskat kraftigt under 2012. Från att ha uppgått till nästan 0,8 procentenheter i början av året var skillnaden vid utgången av tredje kvartalet cirka 0,34 procentenheter.

13 Se Blomberg, Hokkanen och Kåhre (2012), Skatteplanering kan ha bidragit till hög skuldsättning hos svenska företag, "Ekonomisk kommentar nr 3", 2012, Sveriges Riksbank.

14 I Bankernas räntor och utlåning, 24 maj 2012, stod det att de svenska icke-finansiella företagens inlåning hos svenska kreditinstitut uppgick till 2 251 miljarder kronor vid utgången av det andra kvartalet i år. Denna siffra motsvarade inlåning från icke-monetära finansinstitut och inte icke-finansiella företag. Rätt siffra är 635 miljarder kronor.

15 I begreppet samtliga inlåningskonton ingår transaktionskonton och inlåning förknippad med vissa villkor. Dessa villkor kan bland annat vara begränsning av antal uttag eller viss bindningstid. Med nya avtal menas dels nyinlåning, dels den inlåning där det skett ändring i villkoren under perioden. Alla inkluderade konton omfattas av insättningsgarantin.

Räntan på säkerställda obligationer har fortsatt att sjunka under det tredje kvartalet. Skillnaden mellan räntan på säkerställda obligationer och räntan på svenska statsobligationer har minskat under 2012 (diagram 6). Att skillnaden mellan så kallade riskfria räntor, exempelvis statsobligationsräntan, och räntor som innehåller kredit- och likviditetsrisker¹⁶ minskar kan tyda på en minskad oro i det finansiella systemet.

Tremånaders bolåneränta sjönk till 3,43 procent vid utgången av det tredje kvartalet jämfört med 3,73 procent vid utgången av det andra kvartalet (diagram 7).¹⁷ Räntan på bostadslån med ett till fem års räntebindningstid var 3,31 procent vid utgången av kvartalet och har sedan ett år tillbaka legat under tremånadersräntan.

Den genomsnittliga tremånadersräntan på nya lån till icke-finansiella företag uppgick till 3,17 procent vid utgången av det tredje kvartalet. Den följer en liknande utveckling som tremånadersräntan till hushåll (diagram 8).

RÄNTENETTO

Bankernas räntenetto utgörs av skillnaden mellan ränteintäkter och räntekostnader. Med andra ord skillnaden mellan vad banken tjänar på sina räntebärande tillgångar (till exempel bostadsutlåning) och vad banken betalar för sina räntebärande skulder (in- och upplåning).

En positiv inlåningsmarginal innebär att bankerna betalar mindre ränta till sina kunder än vad de tjänar på att placera i marknaden. På liknande sätt är utlåningsmarginalen positiv om banken kan låna ut pengar till en högre ränta än den ränta som den lånar upp till. Ju högre marginalerna är, desto större är räntenettet. Vid ett lågt ränteläge minskar betydelsen av inlåningsmarginalen eftersom räntan inte blir lägre än noll på inlåningskonton.

Storbankernas sammanlagda räntenetto uppgick till 27 miljarder kronor under det tredje kvartalet i år. Sedan utgången av det tredje kvartalet 2003 har storbankernas aggregerade räntenetto ökat med 35 procent (diagram 9). Ökningen beror både på högre marginaler och på större volymer räntebärande skulder och tillgångar.

¹⁶ Räntor med kredit- och likviditetsrisk är exempelvis lån till företag och hushåll men även räntor på säkerställda obligationer som har bolån som underliggande tillgång.

¹⁷ Genomsnittlig faktisk ränta och inte den ränta som bankerna annonserar på till exempel sina webbplatser.

Högre krav på svenska banker

Nya krav på bankernas kapitaltäckning och tillgång till likviditet är på väg inom EU och globalt. Sverige vill införa kraven i en snabbare takt än EU och med högre krav på systemviktiga banker. De svenska bankerna har i stor utsträckning redan anpassat sig till de nya kraven. Dessutom presenterar FI samtidigt med denna rapport sin syn på riskvikter för bolån.

För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser införs nya regler för banksektorn inom EU. Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Finansdepartementet, Riksbanken och FI anser att Sverige, för att värna om stabiliteten i det svenska finansiella systemet, behöver gå längre än Baselkommitténs¹⁸ överenskommelse från 2010¹⁹ och EU-kommissionens förslag till ny förordning om kapitaltäckning och likviditet.²⁰ FI har även beslutat om en ny reglering av likviditetstäckningsgrad som träder i kraft 1 januari 2013.²¹ Här går Sverige före EU med utformning och införande av kvantitativa krav för svenska banker. Samtidigt med denna rapport presenterar FI sin syn på hur mycket kapital bankerna som lägst bör hålla för sin bostadsutlåning. I detta kapitel förklaras bakgrund till och innebörd av de planerade regleringarna.

KAPITALTÄCKNINGSGRÄNSER

Jämfört med icke-finansiella företag består bankers balansräkning av en relativt liten andel eget kapital som också har minskat över tiden. Syftet med det egna kapitalet är att bankerna ska kunna absorbera förluster. En av lärdomarna från finanskrisen är just att det behövs högre krav på bankernas kapital. Därför har Baselkommittén utfärdat ett nytt ramverk, Basel 3, som bland annat innehåller ökade krav på kapitaltäckning.

Vad innebär de nya kapitaltäckningsreglerna?

Från och med 2013 planeras de nya kapitaltäckningsreglerna att införas för svenska banker. Inom EU sker införandet av Baselkommitténs förslag genom en ny kapitaltäckningsförordning och ett nytt direktiv (CRR respektive CRD4).²²

I det förslag till CRR/CRD4 som presenterats av EU-kommissionen krävs att banker, lite förenklat, ska ha minst 7 procent i kärnprimärkapital²³ från år 2019. FI, Finansdepartementet och Riksbanken kom dock i

18 Baselkommittén för banktillsyn verkar under Bank for International Settlements (BIS) och utvecklar bland annat standarder för reglering och tillsyn av banker. Baselkommitténs förslag är rekommendationer som måste genomföras på nationell nivå för att bli bindande reglering.

19 För att läsa mer om Baselkommitténs överenskommelse se: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>.

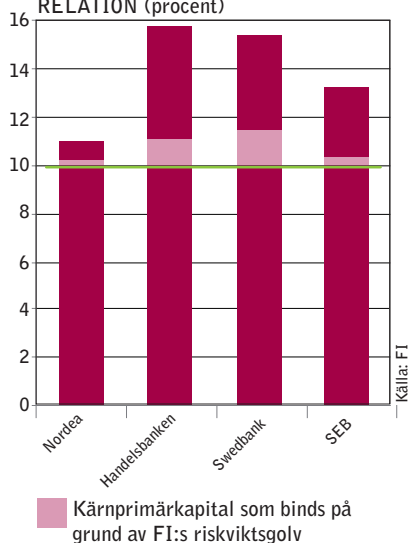
20 Se <http://www.fi.se/Press/Pressmeddelanden/Listan/Nya-kapitalkrav-pa-svenska-banker/>.

21 Se FFFS 2012:6 Föreskrifter om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

22 Capital Requirements Regulation (CRR) och Capital Requirements Directive 4 (CRD).

23 Definitionen av kärnprimärkapital är vad som i icke-finansiella företag kallas eget kapital, d.v.s. aktiekapital, bundna reserver, årets resultat, balanserat resultat, m.m.

10. KÄRNPRIMÄRKAPITAL-RELATION (procent)

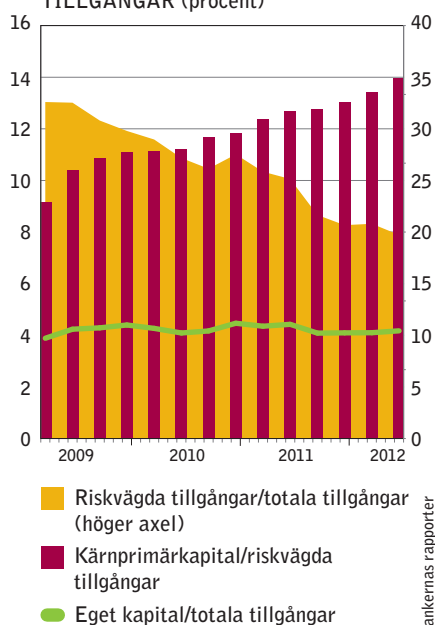

Anm. Kärnprimärkapitalrelationer för storbankerna inklusive skattade effekter av Basel 3 och IAS 19 (avdrag från gällande kärnprimärkapitalrelationer).

november 2011 överens om att förordna att detta krav ska gälla i Sverige redan från och med 2013. De svenska myndigheterna förordar dessutom att de fyra stora svenska bankkoncernerna Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank, utöver detta ska ha ytterligare påslag. Med det föreslagna påslaget ska deras kärnprimärkapital uppgå till minst 10 procent av deras riskvägda tillgångar från 2013 och 12 procent från 2015. Alla svenska storbankskoncerner uppfyller redan idag det kommande kravet på 10 procent (diagram 10).

Det finns flera tungt vägande skäl för att ställa höga krav på svenska storbanker. De svenska storbankerna finansierar sig i stor omfattning genom att låna på de internationella kapitalmarknaderna, vilket gör dem känsliga för störningar på dessa marknader. Bankerna är dessutom mycket stora i förhållande till den svenska ekonomin. Om en eller flera svenska storbanker måste räddas kan det medföra stora kostnader för samhället och skattebetalarna. Marknaderna har dessutom lärt sig av historien och utgår ofta från att staten kommer att ingripa för att rädda stora banker. Uppfattningen att det finns en underförstådd garanti från staten gör att storbankerna både kan finansiera sig billigare än vad som annars hade varit fallet, och ta större risker.

11. KAPITAL OCH RISKVÄGDA TILLGÅNGAR (procent)

Anm: Riskevägda tillgångar beräknade enligt full Basel 2

De svenska storbankerna har gradvis stärkt sin kapitaltäckning. Tre av fyra storbanker tog in nytt eget kapital genom emissioner under den akuta fasen av finanskrisen 2009. Därefter har de riskvägda tillgångarna minskat, både beroende på att riskvikter på befintliga tillgångar sjunkit och på att bankerna skiftat sin verksamhet till mindre riskfyllda tillgångar (diagram 11).

FI:s syn på riskvikter för svenska bolån

I regelverket för kapitaltäckning finns möjligheten för banker att själva beräkna riskvikten för kreditexponeringar genom interna modeller (så kallad intern riskklassificeringsmetod, IRK), som baseras på historisk data över kreditförluster. Alla stora aktörer på den svenska bolånemarknaden använder sådana interna modeller för att beräkna riskerna i sina krediter.

Den långa historiken av låga eller obefintliga kreditförluster på bolån, i synnerhet i Sverige och Norden, ledde till att riskvikterna för bostadsutlåningen blev mycket låga – bland de lägsta i Europa – vid införandet av IRK. Flera av de största aktörerna har idag genomsnittliga riskvikter ned mot 5 procent för bolån. I Basel 1, det regelverk som gällde fram till 2007, användes riskvikter på 50 procent. I dagens schablonmetod, som är ett alternativ till IRK, används 35 procent.

FI har efter en genomgång av den svenska bostads- och bolånemarknaden, IRK-metodens begränsningar liksom en samlad bedömning av risknivån i svenska bolån bedömt att kapitalbehovet för svenska bolån åtminstone motsvarar en genomsnittlig riskvikt på 15 procent.²⁴ De rättsliga förutsättningarna innebär att den otillräckliga kapitaliseringen, beräknad med riskvikterna enligt IRK-metoden, bäst åtgärdas inom ramen för den samlade kapitalbedömningen, den så kallade pelare 2. FI bedömer att bankerna redan idag i stor utsträckning i sin kapitalplanering har tagit höjd för de kapitalnivåer som åtgärden medför.

24 Se FI:s promemoria Riskviktsgolv för svenska bolån, publicerad den 26 november 2012.

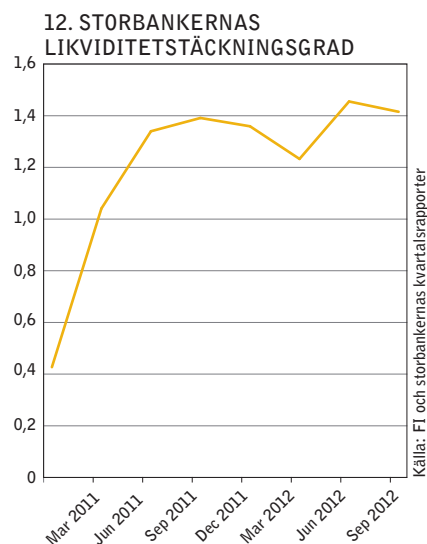
LIKVIDITETSREGLERING

Utöver kapitaltäckningsregler innehåller Baselkommitténs överenskommelse i Basel 3 även kvantitativa krav som syftar till att minska bankers likviditetsrisker. Att en bank får problem med sin likviditet innebär för enkelt att den för tillfället inte har tillräckligt med likvida medel tillgängliga för att betala sina förfallande skulder. Orsaken till likviditetsproblem kan vara att en bank har utfärdat ett långfristigt lån, exempelvis ett bolån, med finansiering på kortare löptid. Bankens kortfristiga finansiering ska således återbetalas innan den fått tillbaka pengarna för bolånet. Under normala omständigheter är det lätt för banken att förnya sin kortfristiga finansiering på de finansiella marknaderna. Däremot finns det, under perioder av finansiell stress som under den senaste finanskrisen, en risk att banken hamnar i likviditetsproblem.

Vad innebär de nya likviditetskraven?

De tidigare svenska bestämmelserna för finansiella företags likviditet innehöll inga kvantitativa likviditetskrav. FI har nu beslutat om ett införande av kvantitativa krav på likviditetstäckningsgrad från den 1 januari 2013.²⁵

Föreskrifterna baseras på riktlinjer från Baselkommittén om beräkning av likviditetstäckningsgrad (Liquidity Coverage Ratio, LCR), som fastställdes i slutet av 2010 och är planerade att införas i EU från 2015. LCR säger i korthet att banker ska ha tillräckligt med likvida tillgångar²⁶ för att kunna täcka sina förväntade betalningsutflöden i en stressad situation under de närmaste 30 dagarna. Om en bank hamnar i likviditetsproblem kan den omsätta sina likvida tillgångar och på så sätt möta de utflöden som sker under perioden.

FI:s föreskrifter kommer att gälla för de kreditinstitut och värdepappersbolag vars balansomslutning per den 30 september föregående år var större än 100 miljarder kronor. I dagsläget innebär det att åtta kreditinstitut och deras finansiella företagsgrupper kommer att omfattas av regleringen. Kravet gäller på aggregerad valutnivå, men också i de enskilda valutorna euro och US-dollar. Detta är för att säkerställa god likviditetshantering även i de utländska valutor som svenska kreditinstitut och värdepappersbolag i huvudsak finansierar sig med, och där möjligheterna till likviditetsstöd från Riksbanken är mer begränsade. Storbankerna uppfyller redan idag kraven på likviditetstäckningsgrad. FI:s krav på testrapportering inleddes i slutet på 2010 och sedan dess har storbankernas likviditetstäckningsgrader ökat markant (diagram 12). FI har sedan sommaren 2011 krävt inrapportering av likviditetsrisker från alla i Sverige verksamma kreditinstitut och värdepappersbolag med en balansomslutning över 5 miljarder kronor.

Som komplement till LCR har Baselkommittén även föreslagit ett mer långsiktigt, strukturellt mått som kallas stabil nettofinansieringskvot (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Detta syftar till att banker i större utsträckning ska finansiera långfristiga tillgångar med långfristiga skulder. Banker ska alltså bättre matcha löptiderna i sin finansiering vilket ger ett mer stabilt banksystem. De internationella diskussionerna kring NSFR är dock inte lika långt gångna som för LCR och enligt Baselöverenskommelsen ska NSFR införas först år 2018. FI och Riksbanken har

25 Se FFFS 2012:6 Föreskrifter om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

26 Likvida tillgångar omfattar i detta sammanhang huvudsakligen statspapper och till viss del säkerställda obligationer.

påtalat vikten av att bättre matcha sina tillgångar och skulder. Den senaste finanskrisen har också gjort banker och andra marknadsaktörer medvetna om det. Detta har sannolikt bidragit till att de svenska storbankerna redan har förlängt löptiderna på sina skulder sedan den akuta krisen, vilket är något som FI ser som positivt.

Effekter av ny reglering

En stor del av anpassningen till de kommande kraven på kapitaltäckning och likviditet har redan skett. Samtidigt växer utlåningen till hushåll och företag fortfarande, om än i en lägre takt. FI:s beräkningar indikerar att den ränta som hushåll och icke-finansiella företag betalar påverkas av de nya kraven. Enligt befintliga studier förväntas nettoeffekten av den nya regleringen på samhällsekonomin ändå bli positiv, då den leder till minskad risk för finansiella kriser.

Det är svårt att utvärdera regleringarnas effekter på utlåningsvolym och räntor till hushåll och icke-finansiella företag. Det beror på att bankerna tar affärsbeslut baserat på andra grunder än regleringar och reagerar på händelser på finansmarknaderna. I det fall regleringarna medför ökade kostnader för bankerna kan det få verkan på hushållen i form av lägre utlåningsvolym och högre utlåningsräntor. För att diskutera de samhällsekonomiska effekterna av kraven måste man också särskilja samhällsekonomiska kostnader från privatekonomiska och beakta effekten på risken för finanskriser.

VAD KOSTAR MER KAPITAL OCH BÄTTRE LIKVIDITET?

De kommande kapitaltäckningsreglerna tvingar bankerna att hålla en större andel eget kapital. Ekonomisk teori säger att ett företags kapitalstruktur inte bör påverka dess totala finansieringskostnader eller värde.²⁷ Det beror på att företaget blir säkrare när andelen eget kapital ökar, och det bör sänka såväl ägarnas avkastningskrav som företagets kostnad för lånefinansiering. Skiftet till en dyrare finansieringsform påverkar därmed inte den totala finansieringskostnaden eftersom samtliga finansieringsformer blir billigare när företaget i fråga blir säkrare.

I verkligheten håller dock inte detta fullt ut. Exempelvis är lån skattemässigt gynnade, då räntebetalningar får göras med obeskattade medel medan utdelningar beskattas. Det gör lån billigare i förhållande till eget kapital. Detta gäller dock alla företag, och förklarar inte varför banker har så mycket lägre andel eget kapital jämfört med icke-finansiella företag.²⁸

En viktigare förklaring till bankernas höga skuldsättningsgrad är att banker har ett antal explicita och implicita statsgarantier som gynnar lånefinansiering, och som andra företag saknar. Detta medför lägre kostnad för lånefinansiering för bankerna. Bland annat innebär insättningsgarantin att insättningar upp till 100 000 euro garanteras av staten. Det gör att privatpersoner blir mindre känsliga för bankens risker och inte anpassar sina avkastningskrav. Även övriga långivare till banker kan förvänta sig att stater skyddar krisande banker, vilket minskar risken för att lånet inte betalas tillbaka. Anledningen är att banker ofta anses vara så pass viktiga för det finansiella systemet att staten sällan låter större banker gå i konkurs. Aktieägare kan inte förvänta sig samma stöd, utan förlorar ofta en stor del av sin investering om banken får problem.

27 Det så kallade Miller-Modigliani-teoremet, "The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment", American Economic Review 48 (3): 261–297.

28 Enligt SCB (2012) hade icke-finansiella företag en soliditet, det vill säga eget kapital plus obeskattade reserver (med avdrag för skatt), som andel av den totala balansomslutningen om cirka 40 procent år 2010.

En högre andel eget kapital ökar säkerheten för bankens övriga finansierare, eftersom det utgör en buffert av förlustabsorberande kapital. Lånefinansieringen blir därmed billigare när kapitalandelen ökar. Samtidigt finns det, som tidigare nämnts, skäl att anta att högre kapitalkrav innebär en viss ökad kostnad för bankerna, även om en anpassning av avkastningskraven på eget kapital kan förväntas.²⁹ Det är dock viktigt att ha i åtanke att ökade kostnader för banker inte nödvändigtvis innebär minskad samhällsekonomisk nytta.

På samma sätt kan det faktum att en bank håller en buffert av likvida tillgångar bidra till att göra den säkrare. Men också denna säkerhetsåtgärd kan medföra vissa kostnader. Det finns två huvudalternativ som en bank kan använda för att uppfylla likviditetskravet. Banken kan för det första ersätta illikvida tillgångar såsom bostadslån med likvida tillgångar i form av statspapper och på det sättet öka sin andel likvida tillgångar. Det medför kostnader i form av att tillgångar som ska beaktas vid beräkningen av likviditetstäckningsgraden har en lägre avkastning än andra mer illikvida tillgångar.

För det andra kan banken försöka att reducera behovet av likvida tillgångar genom att minska sina likviditetsutflöden inom en 30-dagarsperiod, till exempel genom att förlänga löptiden på sin finansiering. Detta innebär ökade räntebetalningar till bankens fordringsägare. Även en banks beslut om hur stor likviditetsbuffert den ska hålla påverkas av de explicita och implicita garantier som finns från stater och centralbanker. Det innebär att även dessa ökade kostnader för banken och dess kunder inte nödvändigtvis kan översättas till en minskad samhällsekonomisk nytta.

EFFEKTER FÖR HUSHÅLL OCH ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG

I FI:s uppdrag från regeringen ingår att granska effekter på utlåningsvolymer och räntor av de nya kraven samt redovisa vilka effekter anpassningen före 2012 har haft på hushåll och icke-finansiella företag. Bankerna kan välja att möta kommande nya krav på olika sätt. De kan till exempel öka mängden eget kapital, minska sin balansomslutning eller skifta sin verksamhet mot områden med lägre riskvikter. Det kan också finnas incitament till ökad användning av interna modeller som ger lägre kapitalkrav. Bankerna kan även höja sina utlåningsräntor, justera ned målsättningen för avkastningen på eget kapital eller försöka minska sina kostnader.

Vad dagens kostnader för att uppfylla kraven på kapital och likviditet ska jämföras med är en svår fråga. Man kan tänka sig att titta på vad en höjning av kapitalkravet med en procentenhet skulle innebära för kostnader, eller välja en lämplig jämförelsetidpunkt. Jämförelsen skulle kunna göras med en tidpunkt före krisen eller senare. FI har som jämförelsetidpunkt valt utgången av 2010. Motiveringen till det är att man då skulle kunna anta att svenska banker hade anpassat sitt kapital till de krav som efter finanskrisen kommit från marknadsaktörer och bankernas egna modeller, men ännu inte reagerat på de krav som den kommande regleringen ställer.³⁰

29 IMF antar en 50 procents anpassning till Miller-Modigliani-teoremet, dvs. att aktieägares och lånefinansierares avkastningskrav antas anpassas till 50 procent till en ny större andel eget kapital. Se "Estimating the Costs of Financial Regulation", September 2012, Internationella valutafonden (IMF).

30 Denna jämförelsetidpunkt används i "Estimating the Costs of Financial Regu-

FI har utifrån startpunkten 2010 räknat på vilka kostnader som anpassningen till kommande krav på kapital och likviditet hittills kan ha inneburit för de svenska storbankerna. Genom att göra vissa förenklade antaganden kan denna kostnad översättas till ett påslag för utlåningsräntorna till hushåll och icke-finansiella företag. Andra internationella och svenska studier redovisas i avsnittet Effekter för samhällsekonomin.

Effekter på hushållen

Effekter på utlåningsvolymen

Trots att de svenska storbankerna i stor utsträckning redan uppfyller de kommande kraven på kapital och likviditet ökar utlåningen till hushåll fortfarande. Den ökar dock i en lägre takt än tidigare (diagram 2). Det kan samtidigt jämföras med utlåningstillväxten i euroområdet som är nästan noll. Att de kommande regleringarna inte verkar ha medfört en kreditstramning innebär sannolikt att de ökade kostnaderna inte inneburit att utlåningen till hushåll blivit olönsam. Det är i detta sammanhang också svårt att särskilja vad som är effekter på bankernas utbud av krediter och vad som styrs av efterfrågan. Efterfrågan påverkas till exempel av ränteläget, inkomstförändringar och andra regleringar, såsom det av FI beslutade bolånetaket.

Effekter på utlåningsräntor

Genom att jämföra kostnaden för de svenska storbankernas eget kapital vid utgången av 2010 och det tredje kvartalet 2012 uppskattar FI det potentiella påslaget på utlåningsräntorna till hushåll till mellan 4 och 8 räntepunkter (tabell 1 och faktaruta). Detta påslag motsvarar den kostnadsökning för hushållen som de kommande kraven innebär om de skulle bära hela kostnaden.

TABELL 1. Påslag i räntepunkter på utlåningsräntor till hushåll till följd av kommande krav (Jämförelse kv 4 2010 och kv 3 2012)

Avkastningskrav på eget kapital	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%
Förändring i kostnad för eget kapital hänförligt till bolån	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0	6,5	7,0	7,4	7,9

Även om det är sannolikt att bankernas lånefinansiering blir billigare när andelen eget kapital ökar, är det inte möjligt att med säkerhet beräkna den isolerade effekten. Med det hypotetiska antagandet att kostnaden för bankens lånefinansiering inte skulle påverkas, kan en schablonmässig effekt av en högre andel eget kapital beräknas. Den framräknade effekten är troligen högre än den verkliga och beräkningen kan antas vara konservativ.

FI har redan i tidigare rapporter beräknat bankernas kostnad för att hålla en likviditetsbuffert för sin bostadsutlåning. Den kostnaden var enligt FI:s beräkningar nära noll det fjärde kvartalet 2010 då likviditetsbufferten var väldigt liten. Därefter har bankerna byggt upp sin likviditetsbuffert och kostnaden har ökat. Kostnaden består av att storleken på bufferten har ökat och att det innebär en kostnad att finansiera buffer-

lution”, September 2012, Internationella valutafonden (IMF). Baselkommitténs förslag till Basel 3 presenterades i december 2010. FI kommunicerade i mars 2011 en förväntning om en kapitaltäckning för storbankerna på 10 procent kärnprimärkapital och i november 2011 kommunicerade Finansdepartementet, Riksbanken och Finansinspektionen sin syn på de nya kraven.

ten. Bankerna behöver finansiera den genom att till exempel emittera certifikat eller obligationer. Banken kan sedan placera de likvida medlen och därmed få en intäkt. Intäkten minus kostnaden att finansiera bufferten blir den slutliga kostnaden för att hålla en likviditetsbuffert. Från 2010 fram till det tredje kvartalet 2012 har den sammanlagda kostnaden enligt FI:s beräkningar ökat med cirka 14 räntepunkter. Det innebär att kravet på att hålla en likviditetsbuffert borde ge ett påslag på utlåningsräntorna för bolån på 14 räntepunkter, givet att hushållen får bära hela kostnaden.

Sedan 2010 har bankerna inte förlängt löptiden på sin upplåning för bostadslån nämnvärt. Löptiden var kortare under krisåret 2008 men både före och efter 2008 visar statistik att löptiden på nyemitterade säkerställda obligationer var cirka fyra år. FI tar hänsyn till förlängd löptid i beräkningen av finansieringskostnaden för bolån (se kapitlet Bankernas marginaler på bolån).

En enkel summering av effekterna av högre kapitaltäckningskrav och krav på likviditetsbuffert under åren 2010–2012 resulterar i ett påslag på 18–22 räntepunkter på utlåningsräntan till hushåll för bostadsändamål, givet att hushållen tar hela kostnaden. Detta är en konservativ beräkning då den endast tar hänsyn till de kostnader som uppstår vid ökade krav och inte till de potentiella motverkande effekterna. De fördelar som ett stabilt banksystem med god motståndskraft innebär, i form av goda möjligheter till upplåning till fördelaktiga villkor, inkluderas inte. Det är alltså troligt att effekten för hushållen är mindre. Hur kostnaderna fördelas mellan kunder och aktieägare beror på marknadens funktionssätt. FI:s beräkning av bolånemarginaler som redovisas i nästa kapitel visar att marginalerna har ökat under det senaste året.

Påslag på utlåningsräntor

I beräkningen har FI använt de fyra svenska storbankernas faktiska siffror för eget kapital och riskvägda tillgångar på koncernnivå.³¹ Relationen mellan totalt eget kapital och riskvägda tillgångar för storbankerna har ökat med cirka 3 procentenheter från utgången av 2010 till tredje kvartalet 2012.

För hushåll används riskvikten 15 procent vid båda tidpunkterna. För de icke-finansiella företagen används storbankernas genomsnittliga riskvikt för företagsutlåning 2010 även i beräkningen för 2012.³² Det eget kapital som är hänförligt till bolån respektive företagsutlåning beräknas genom att anta att relationen mellan eget kapital och riskvägda tillgångar är densamma som på aggregerad nivå.

Genom att använda olika avkastningskrav på eget kapital kan en kostnad för eget kapital hänförligt till bolån respektive icke-finansiella företag vid de två olika jämförelsetidpunkterna beräknas. Antagandet om avkastningskravet på eget kapital varierar mellan 8 och 16 procent i beräkningen.

$$\text{EK bolån} = \frac{\text{EK totalt}}{\text{RVT totalt}} \times \text{RV bolån} \times \text{Utlåning bolån}$$

EK=eget kapital, RV=riskvikt, RVT=riskvägda tillgångar

31 Bokföringsposten eget kapital i balansräkningen och riskvägda tillgångar enligt full Basel 2 används.

32 Denna uppgick vid utgången av 2010 till 55 procent. För de icke-finansiella företagen begränsas analysen av att kreditportföljen inte innehåller exakt samma krediter vid de två tillfällena.

Effekter på icke-finansiella företag

Utvärderingen av regleringarnas effekter på icke-finansiella företag möter också stora svårigheter. De är inte en homogen grupp, utan påverkan kan skilja sig mellan till exempel små och stora företag. Förutom en beräkning av effekter på utlåningsräntor redogör FI för volymutvecklingen och några kvalitativa undersökningar av företagens lånevillkor samt utvecklingen på företagsobligationsmarknaden.

Effekter på utlåningsvolymen

Utlåningen till icke-finansiella företag ökar fortfarande, även om tillväxttakten i utlåningen dämpas. Det kan jämföras med utlåningen i euroområdet som minskar (diagram 3). Här är det särskilt svårt att särskilja effekter av den rådande konjunkturen på efterfrågan hos de icke-finansiella företagen från regleringarnas effekter på utbudet.

Under 2012 har de minsta företagen, med upp till 50 anställda, upplevt att det har varit svårare att få banklån.³³ En anledning till det är sannolikt att konjunkturen har försämrats men det kan även bero på att kommande reglering gör bankerna mer restriktiva i sin kreditgivning. Enligt Riksbankens företagsundersökning i september 2012 uppger företagen svag efterfrågan och dålig lönsamhet som de största orosmomenten just nu.³⁴ Kreditgivningen bör därmed till stor utsträckning vara styrd av konjunkturläget och inte enbart en effekt av nya regelverk.

De största företagen, med över 2 000 anställda, har också upplevt vissa svårigheter att finansiera sin verksamhet. Till skillnad från de små företagen anger storföretagen högre upplåningskostnad för banklån som den främsta anledningen till försämringen.³⁵ Enligt tillfrågade banker så anser merparten dock att utlåningsmarginalen till företag är oförändrad under det tredje kvartalet.³⁶

Stora icke-finansiella företagen har till skillnad från hushåll tillgång till andra finansieringskällor. De totala emissionsvolymerna för företagsobligationer har ökat under året.³⁷ Dock går det inte se något skift där företagen väljer att finansiera sig via obligationsmarknaden i stället för banklån. Enligt statistiken har finansieringen via företagsobligationer som andel av total finansiering för de icke-finansiella företagen legat konstant de senaste tre åren. I Riksbankens företagsintervjuer i januari och maj i år uppgav flera av de större företagen att den dyrare bankupplåningen har gjort att de har börjat leta efter andra finansieringskällor, till exempel företagsobligationer.³⁸

Emissionsvolymerna av företagsobligationer för företag med låga kreditbetyg, eller som saknar kreditbetyg, har de senaste tre åren ökat. Under 2012 har emissionsvolymerna hittills ökat med 13,7 procent jämfört med 2011.³⁹

33 Enligt Konjunkturbarometern, Kredit- och finansieringsvillkor inom näringslivet, oktober 2012, Konjunkturinstitutet.

34 Riksbankens Företagsundersökning, september 2012.

35 Enligt Konjunkturbarometern, Kredit- och finansieringsvillkor inom näringslivet, september 2012, Konjunkturinstitutet.

36 Låneindikatorn september 2012, ALMI Företagspartner. De ökade utlåningsmarginalerna kan jämföras med december 2011, då 59 procent ansåg att utlåningsmarginalerna till företag hade ökat.

37 Enligt statistik från Bloomberg.

38 Riksbankens företagsintervjuer, januari 2012 och maj 2012.

39 Enligt statistik från Bloomberg.

Effekter på utlåningsräntor

FI:s beräkningar visar att utlåningsräntorna för lån till icke-finansiella företag blir mellan 14 och 29 räntepunkter högre, då en jämförelse görs mellan utgången av 2010 och det tredje kvartalet 2012 (tabell 2). Påslaget på utlåningsräntan beräknas med antagandet att de icke-finansiella företagen får betala den totala kostnadsökningen av de kommande kraven.

TABELL 2. Påslag i räntepunkter på utlåningsräntor till icke-finansiella företag till följd av kommande krav (Jämförelse kv 4 2010 och kv3 2012)

Avkastningskrav på eget kapital	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%
Förändring i kostnad för eget kapital hänförligt till icke-finansiella företag	14,6	16,5	18,3	20,1	21,9	23,8	25,6	27,4	29,3

EFFEKTER FÖR SAMHÄLLSEKONOMIN

Regleringarnas effekt på hushåll och företag påverkar samhällsekonomin som helhet. Merparten av de studier som gjorts på effekten av högre kapitaltäckningsgrad och större likviditetsreserver finner att de föreslagna striktare kraven har en förväntad positiv nettoeffekt på samhällsekonomin. Den minskade risken för allvarliga bank- och finanskriser, i kombination med de stora negativa effekter som sådana kriser medför, väger ofta tyngre än de löpande kostnader som regleringarna medför. Reglerna kan därför ses som en försäkring där en låg, kontinuerlig kostnad betalas för att vara skyddade mot stora och oförutsedda kriser.

Regleringarnas samhällsekonomiska kostnader

Som redovisats i tidigare avsnitt kan regleringar ge upphov till ökade kostnader för bankerna. Detta kan i sin tur leda till högre utlåningsräntor och minskad kreditgivning, vilket i sin tur leder till minskade investeringar. Då investeringar är en viktig del av BNP riskerar de ökade räntemarginalerna att leda till en sämre makroekonomisk utveckling, med lägre BNP och högre arbetslöshet som följd.

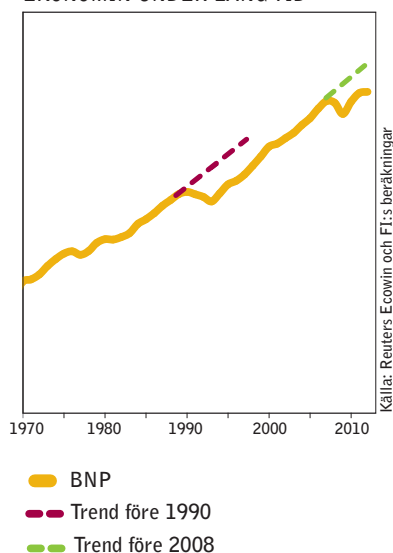
De samhällsekonomiska kostnaderna av regleringarna är dock svåra att kvantifiera. Det beror, som redan nämnts, på att bankerna kan välja att möta kraven på olika sätt samtidigt som det är svårt att avgöra hur mycket av bankernas förändrade beteende som kan förklaras av regleringarna. Vilka antaganden som görs påverkar bedömningen av regleringarnas effekt och kostnad. Således finns det i litteraturen ett flertal olika bedömningar.

I en svensk studie har Riksbanken bedömt att lånemarginalerna ökar med 13 punkter om andelen kärnprimärkapital som andel av riskvägda tillgångar i svenska banker ökar med en procentenhet. Det ger över tid upphov till 0,06-0,16 procent lägre BNP.⁴⁰ Andra studier kommer fram till effekter i samma storleksordning. Lånepåslaget påverkas av antaganden om riskvikter, aktieägarnas avkastningskrav och liknande. I denna rapport har effekten på två specifika områden, bolån och företagslån, studerats, varför uppskattningar av ett generellt räntepåslag är svåra att göra.⁴¹

40 Se Lämplig kapitalnivå i svenska storbanker – en samhällsekonomisk analys, December 2011, Sveriges Riksbank.

41 Se exempelvis "Assesing the macroeconomic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements", December 2010, Financial Stability Board och Basel Committee on Banking Supervision samt "Estimating the Costs of Financial Regulation", September 2012, IMF.

13. FINANSIELLA KRISER PÅVERKAR
EKONOMIN UNDER LÅNG TID

Anm: 2012 års BNP-siffra är en prognos

Finansiella krisers effekt

Regleringarna kan leda till vissa kostnader för enskilda aktörer, men införs för att gynna samhällsekonomin i stort. Regleringarna syftar i huvudsak till att göra det finansiella systemet mer stabilt och att minska risken för framtida bank- och finanskriser. Då sådana kriser tenderar att ha stora och negativa effekter på samhällsekonomin är det lönsamt att minska sannolikheten för att de inträffar.

Det finns ett antal kanaler genom vilka bank- och finanskriser påverkar den reala ekonomin. De kan bland annat ge upphov till negativa förmögenhetseffekter, kreditåtstramning, minskat utrymme för såväl investeringar som konsumtion och statsfinansiella kriser.

De negativa effekterna av bank- och finanskriserna tenderar också att vara långvariga, och i vissa fall permanenta. Exempelvis antas såväl den så kallade 1990-talskrisen som 2008 års finanskris ha haft en långsiktigt negativ effekt på den svenska ekonomin⁴² (diagram 13).

Det finns, som synes, goda skäl att anta att effekten av en bankkris närmast är permanent, och att tidigare svenska kriser lett till långsiktigt lägre BNP.⁴³ Utöver kommande krav på kapitaltäckning arbetas det för att förbättra statens möjligheter att hantera bankkriser. Bland annat diskuteras en möjlighet för att skriva ner bankers skulder, så kallad "bail-in". Effekter av dessa framtida regler är dock svåra att utvärdera i dag.

Regleringarnas samhällsekonomiska fördelar

Givet att regleringarna har avsedd effekt, och minskar risken för framtida bank- och finanskriser, finns anledning att tro att de kan leda till högre framtida BNP. Att kvantifiera effekten av en stabilare banksektor kräver dock osäkra antaganden. Baselkommittén bedömde 2010 att en procentenhets lägre risk för en bankkris ökar förväntad BNP med 0,6–1,6 procent på sikt.⁴⁴

Riksbanken gjorde i den tidigare refererade studien från 2011 även en uppskattning av regleringarnas effekt på sannolikheten för att en bankkris ska uppkomma i Sverige. I studien kommer de fram till att en högre kapitaltäckningsgrad minskar risken för sådana kriser. Effekten av högre kapitaltäckningsgrad är dock störst när den ursprungliga nivån är låg. Att höja redan välkapitaliserade bankers kapitaltäckningsgrad har mindre effekt än att rekapitalisera banker med låg kapitaltäckningsgrad.

Riksbanken kom fram till slutsatsen att det faktum att högre kapitaltäckningsgrad minskar sannolikheten för framtida finanskriser, i kombination med att sådana kriser är förknippade med stora samhällsekonomiska kostnader, gör att högre kapitaltäckningsgrad kan förväntas ha en positiv nettoeffekt för samhällsekonomin. För de svenska bankerna gjordes bedömningen att en samhällsekonomiskt lämplig nivå på kapital i de svenska bankerna ligger någonstans i intervallet 10-17 procent av riskvägda tillgångar.⁴⁵

42 Se Konjunkturläget, mars 2010, Konjunkturinstitutet.

43 Se Lämplig kapitalnivå i svenska storbanker – en samhällsekonomisk analys, December 2011, Sveriges Riksbank. Se också "Eurosclerosis or Financial Collapse: Why Did Swedish Income Fall Behind?", februari 2005, Internationella Valutafonden (IMF).

44 Se "An assessment of the long-term economic impact of stronger capital and liquidity requirements", augusti 2010, Basel Committee on Banking Supervision.

45 Med kapital avses så kallat kärnprimärkapital.

SUMMERING AV EFFEKTER

Sammantaget kan FI konstatera att svenska banker i stor utsträckning redan har anpassat sig till de kommande kraven. Samtidigt växer fortfarande utlåningen till både hushåll och icke-finansiella företag fortsatt växer. Utlåningen påverkas även av andra faktorer som utbud och efterfrågan samt för hushållen även av andra regleringar som FI:s bolånetak.

För att bedöma effekterna av de kommande regleringarna krävs många antaganden och beräkningarna försvåras av att bankerna fattar beslut på en rad andra grunder än enbart de kommande regleringarna. Allt annat lika innebär de kommande regleringarna en kostnad. För bostadsutlåning till hushåll beräknas de till 18–22 räntepunkters påslag på utlåningsräntan om hela kostnadsökningen hamnar på hushållen. För de icke-finansiella företagen är påslaget på utlåningsräntan, enbart beroende på de kommande kapitaltäckningsreglerna, 14–29 räntepunkter om de tar hela kostnaden.

Eftersom en bank med mer kapital och mer stabil finansiering innebär mindre risker för bankens aktieägare vore det rimligt att dessa skulle kräva en lägre avkastning på sitt investerade kapital. Stabilare banker bör också kunna få bättre villkor från sina långgivare. De svenska bankerna är i dagsläget starka, välkapitaliserade och har en god motståndskraft. Det har medfört att de har tillgång till finansiering till goda villkor.

Studier av samhällsekonomiska effekter av den kommande regleringen tyder på att nettoeffekten blir positiv. De beräkningar som gjorts av en samhällsekonomiskt optimal kapitalnivå i Sverige indikerar att det är motiverat med högre krav på svenska storbanker.

Även vid antagandet att hushåll och icke-finansiella företag bär hela kostnaden för anpassningen till de kommande regleringarna är effekten på utlåningsräntorna små. Hur kostnaderna slutligen fördelas beror på konkurrensen och effektiviteten på marknaden. FI bedömer dock att det sammantaget ändå kan antas att de kommande regleringarna medför en ökad samhällsekonomisk nytta då kostnaderna är begränsade och fördelarna med stabilare banker och minskad risk för en finansiell kris är stora.

Bankernas marginaler på bolån

Ett sätt att illustrera hur kostnader utvecklas är den uträkning som FI gör av bolånemarginaler. Bruttomarginalen för ett nyttgivet tremånaders bolån fortsatte att öka och var i genomsnitt under det tredje kvartalet 1,30 procentenheter. Ökningen beror främst på att finansieringskostnaden har minskat mer än vad utlåningsräntan har gjort. Marginalen då även övriga kostnader är avdragna, nettomarginalen, uppgick till 0,59 procentenheter. Det innebär en ökning med 0,08 procentenheter från förra kvartalet.

Att beräkna den exakta kostnaden för bolån är komplicerat och kräver information om den enskilda banken. Genom att skapa en enkel modell kan FI illustrera bankernas kostnader som är förknippade med bolån och hur dessa har utvecklats över tiden. Beräkningarna i denna rapport avser kvartal tre 2012 och omfattar inte förändringar av utlåningsräntor eller finansieringskostnader som skett därefter. FI kan konstatera att bankerna sedan dess har annonserat sänkningar av sina utlåningsräntor och det faktiska genomslaget av detta kommer mätas först i nästa rapport avseende fjärde kvartalet.

Modellen för att beräkna finansieringskostnaden, som har tagits fram i samarbete med Riksbanken, bygger på vissa antaganden och är en förenkling av verkligheten. Det finns flera förklaringar till förenklingen, dels för att modellen ska vara enkel att förstå, dels för att statistiken inte alltid finns tillgänglig eller är möjlig att publicera av sekretesskäl.⁴⁶ Genom att beräkna bankernas alla kostnader som är förknippade med bolån och jämföra dessa med faktiska utlåningsräntor går det att beräkna marginalen för bolån.

Modellen är enkel och generell och kan användas för att beräkna en bolånemarginal för en enskild bank. Ytterligare transparens skulle kunna uppstå om de banker som bedriver bolåneverksamhet själva sätter in sina kostnader i FI:s modell. Beräkningarna av bankernas kostnader för bolån är i stort sett identiska med de som presenterades i den första och andra rapporten. En förändring är att i den här rapporten används gällande skattesats 26,3 procent. I tidigare rapporter har skattesatsen schablonartat räknats som en tredjedel av bruttomarginalen minus övriga kostnader. Med nu gällande skattesats var nettomarginalen 0,44 procentenheter det första kvartalet 2012 och 0,51 procentenheter det andra kvartalet 2012. Det ger en skillnad på 4 räntepunkter för det första kvartalet och 5 räntepunkter för det andra kvartalet jämfört med tidigare beräkningsmetod, men det påverkar inte utvecklingen över tiden.

BANKERNAS FINANSIERINGSKOSTNAD

För att beräkna de kostnader som är förknippade med att finansiera ett bolån används information från storbankerna och deras bostadsinstitut.⁴⁷ Finansieringskostnaden som FI beräknar är ett genomsnitt av de

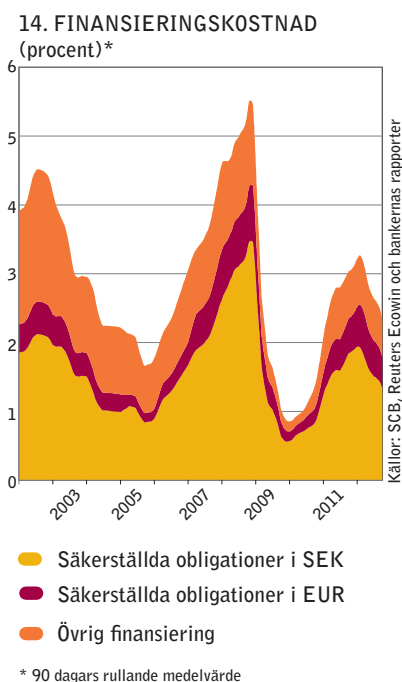
⁴⁶ För en detaljerad beskrivning av modellen se bilaga 1.

⁴⁷ Modellen bygger på statistik från Swedbank, Nordea och Handelsbanken och deras bostadsinstitut (Swedbank Hypotek, Nordea Hypotek och Stadshypotek). I och med att SEB:s bostadsinstitut har inkluderats i moderbolaget ingår SEB Bolån endast i beräkningarna fram till och med 2006.

senaste 90 dagarna och motsvarar kostnaden för ett nytecknat bostads-lån med tre månaders räntebindningstid.⁴⁸

Genom att studera skuldsidan på balansräkningen för storbankernas bostadsinstitut har FI uppskattat hur stor andel olika finansieringskällor utgör av den totala finansieringen. Finansieringskällornas andel skiljer sig mellan bankerna och i modellen har ett genomsnitt för bankernas andelar använts.⁴⁹ Andelarna varierar över tiden. Finansieringskällorna i modellen är säkerställda obligationer och övrig finansiering. Den övriga finansieringen består av icke säkerställd marknadsupplåning och inlåning från bankernas kunder.⁵⁰ Den genomsnittliga löptiden för bankernas emitterade säkerställda obligationer tillåts variera över tiden i modellen.⁵¹

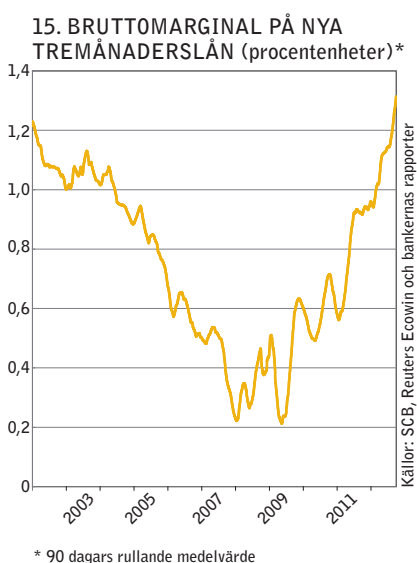
Genom att tilldela varje finansieringskälla en kostnad och därefter vikta dessa utifrån fördelning och uppskattad löptid av finansieringen beräknas bankernas finansieringskostnad (diagram 14).⁵² Den genomsnittliga finansieringskostnaden har minskat från 2,63 procent⁵³ det andra kvartalet 2012, till 2,33 procent, som var genomsnittet under det tredje kvartalet.⁵⁴ Precis som för det andra kvartalet så beror nedgången främst på att räntan för säkerställda obligationer har sjunkit under kvartalet.

BRUTTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Genom att jämföra den genomsnittliga räntan som kunderna faktiskt har betalat under det tredje kvartalet med den genomsnittliga finansieringskostnaden under det tredje kvartalet kan en bruttomarginal för ett nytt bolån beräknas. Denna marginal avser ett nytecknat lån med tre månaders räntebindningstid. Anledningen till att FI väljer att kalla denna marginal för en bruttomarginal är att den inte tar hänsyn till de andra kostnader, utöver finansieringskostnaden, som är förknippade med bostadsutlåning. Bruttomarginalen kan således inte likställas med bankernas vinst.

Bruttomarginalen fortsatte att stiga under det tredje kvartalet och var i genomsnitt 1,30 procentenheter (diagram 15). Även detta kvartal beror det främst på att finansieringskostnaden har minskat mer än vad utlåningsräntan har gjort. När det gäller analysen av finansieringskostnaden över tid kan konstateras att även under den mest akuta fasen av finansieringskostnaden förutsätter modellen att bankerna finansierar sig till gällande

48 Av nya bolån är cirka 55 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Av den totala bolånestocken är 47 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Räntebindningstid är inte detsamma som lånets löptid, som vanligen är betydligt längre.

49 FI gör antagandet att bolån är 100 procent skuldfinansierade. Modellen tar alltså inte hänsyn till kostnaden för eget kapital.

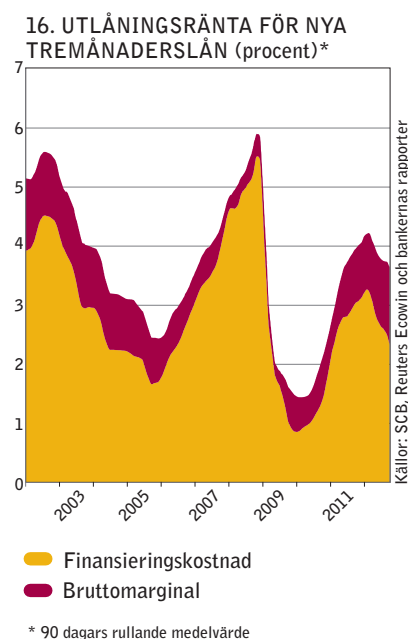
50 För en beskrivning av de olika finansieringskällorna se ”Bankernas räntor och utlåning, kv 1:2012”.

51 Löptidsinformation är hämtad från Association of Swedish Covered Bond issuers (ASCB).

52 En mer ingående beskrivning av FI:s beräkningar finns i bilaga 1.

53 I andra rapporten av Bankernas räntor och utlåning skrev FI att finansieringskostnaden var 2,59 procent, men med uppdaterat löptidsantagande var kostnaden 2,63 procent.

54 FI har beräknat finansieringskostnaden genom att använda dagsnoterade marknadsvärden på andrahandsmarknaden. Det innebär dock en förenkling eftersom bankerna inte finansierar sig på marknaden varje dag.

marknadsräntor. Samtidigt erbjöd Riksbanken lån till betydligt mer förmånlig ränta. I diagram 16 visas utlåningsräntan uppdelad i bruttomarginal och finansieringskostnad.

NETTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Utöver de direkta finansieringskostnaderna finns det även andra kostnader förknippade med bankverksamhet och därmed bolån. Dessa kostnader måste fördelas mellan bankens olika verksamhetsområden och måste därför tas i beaktande när banken bestämmer sin bolåneränta. När både finansieringskostnad och övriga kostnader jämförs med den genomsnittliga ränta som konsumenterna betalar fås en nettomarginal.

Övriga kostnader för bostadsutlåning

De övriga kostnaderna varierar mellan olika banker och består i FI:s modell av administrativa kostnader, kostnad för att hålla en likviditetsreserv, kostnad för förväntade kreditförluster samt skatt. FI har uppskattat ett genomsnitt för de fyra svenska storbankerna. FI:s beräkningar av de övriga kostnaderna uppgår sammanlagt till 0,71 procentenheter. Kostnaderna är identiska med de i förra rapporten, förutom skatten som nu beräknas med faktisk skattesats.

Administrativa kostnader är bland annat kostnader för personal, lokaler och datorsystem. Dessa kostnader är ofta gemensamma för hela bankkoncernen och måste därför fördelas på de olika verksamhetsområdena. Enligt FI:s uppskattning uppgick de administrativa kostnaderna för bolån det tredje kvartalet 2012 till 0,30 procentenheter.

För att säkerställa att bankerna kontinuerligt kan finansiera sin bolånestock, även under perioder av finansiell stress, håller de en reserv av likvida tillgångar. Dessa tillgångar kan omsättas om bankens normala finansieringskällor skulle utsättas för störningar. Att hålla en likviditetsreserv är förknippat med vissa kostnader som enligt FI:s beräkningar i genomsnitt uppgick till 0,15 procentenheter under det tredje kvartalet 2012.

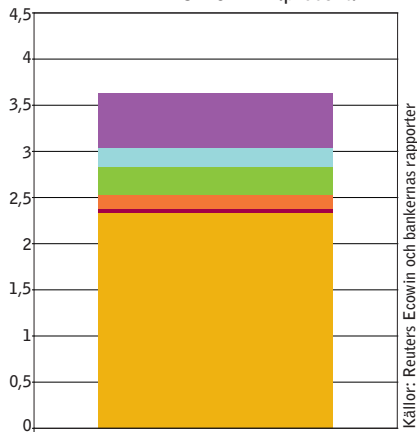
Vidare måste bankerna räkna med att vissa bolånetagare inte fullt ut kan betala ränta och amortering på sina bolån. När en bank beviljar ett bolån måste den ta hänsyn till förväntade framtida kreditförluster. Baserat på bankernas nuvarande beräkningsmodeller antar FI att de genomsnittliga kostnaderna för förväntade kreditförluster uppgår till 0,05 procentenheter över tiden.

Slutligen dras en kostnad för skatt av. Den uppgick enligt FI:s beräkningar till 0,21 procentenheter under det tredje kvartalet 2012.⁵⁵ Då alla kostnader inklusive skatt är avdragna från utlåningsräntan kvarstår en nettomarginal. Nettomarginalen för ett nyttgivet bolån är enligt FI:s modell 0,59 procentenheter i genomsnitt under det tredje kvartalet. Det innebär en ökning med 0,08 procentenheter från det andra kvartalet i år.⁵⁶ Ökningen beror på att finansieringskostnaden har sjunkit mer än vad utlåningsräntan har gjort. I diagram 17 visas bankernas genomsnittliga finansieringskostnad, övriga kostnader samt nettomarginal.

⁵⁵ I tidigare rapporter har skattesatsen schablonartat räknats som en tredjedel av bruttomarginal minus övriga kostnader. I den här rapporten används gällande skattesats 26,3 procent.

⁵⁶ Nettomarginalen för det andra kvartalet 2012 var 0,51 procentenheter om skattesatsen 26,3 procent används. Nettomarginalen var 0,46 då skatten beräknades som en tredjedel.

17. KOSTNADER FÖR NYA TREMÅNADERS BOLÅN (procent)*

- Finansieringskostnad
- Kostnad för kreditförluster
- Kostnad för likviditetsreserv
- Administrationskostnader
- Skatt
- Nettomarginal

* Medelvärde under tredje kvartalet 2012

18. NETTOMARGINAL PÅ NYA TREMÅNADERSLÅN (procentenheter)*

* 90 dagars rullande medelvärde

Eftersom aktuell skattesats används från och med detta kvartal medför det små revideringar för den historiska nettomarginalen. Utvecklingen är dock densamma. Analysen av den mest intensiva perioden av finanskrisen påverkas av antagandet att bankerna finansieras sig till gällande marknadsräntor. Under denna period erbjöd dock Riksbanken lån till betydligt mer förmånlig ränta än gällande marknadsräntor.

Nettomarginalen kan enligt FI:s modell förenklat ses som bankernas vinst på de bolån som har getts ut under kvartalet. Nettomarginalen ska täcka kostnaden för kapital inklusive aktieägarnas förväntade avkastning. Aktieägarnas förväntade avkastning styrs av nivån på risken förknippad med investeringen. Som redan nämnt medför högre krav både för likviditetshandling samt kapitaltäckning säkrare och mer stabila banker. Detta borde på sikt medföra att aktieägarnas förväntade avkastning ska minska.

En nettomarginal på 0,59 procentenheter innebär en vinst för banken, på de bolån som har getts ut under kvartalet, på 8 850 kronor per år för ett genomsnittligt lån i Stockholm, vilket enligt FI:s bolåneundersökning låg runt 1,5 miljoner kronor. Det kan jämföras med 7 650 kronor för det andra kvartalet.

Kundernas samtliga banktjänster

Ökad transparens om bolånemarginalerna kan vara till hjälp vid förhandlingen mellan kunden och banken om bolånen. För en fungerande konkurrens krävs välinformerade kunder, kunder som förhandlar om sina villkor och kunder som är villiga att byta bank. Det är viktigt att förstå samtliga delar av sina banktjänster och produkter. Det är också ett individuellt beslut av banken vilka kunder som ska få låna och till vilka villkor.

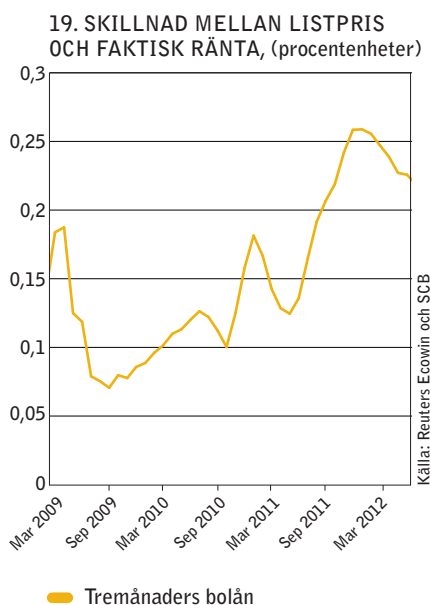
Banken bestämmer vilken ränta och vilka avgifter som en kund ska betala för sitt lån, men det finns ofta en möjlighet att förhandla. I förhandlingssituationen befinner sig konsumenten ofta i ett informationsunderläge gentemot banken. Ett av syftena med denna rapport är att öka förståelsen för hur bankernas kostnader ser ut. Till slut är det dock upp till kunden att undersöka vad det personliga erbjudandet blir och jämföra mellan flera olika banker.

Den utlåningsränta som banken annonserar på till exempel sin webbplats kallas listränta. Listräntan skiljer sig oftast från den ränta som kunden och banken kommer överens om. Bankernas rörliga listräntor har sedan 2002 i genomsnitt varit ungefär 0,2 procentenheter högre än den faktiska ränta som kunderna i genomsnitt betalar för sina rörliga lån⁵⁷ (diagram 19). Det betyder att bankerna kan ge en viss rabatt på den ränta som de presenterar på sin webbplats.⁵⁸

Det är dock inte bara förhandlingsskickligheten som avgör vad konsumenten får för ränta på sitt bolån. Konsumenternas ekonomiska förutsättningar skiljer sig åt, vilket betyder att olika låntagare utgör olika stor risk för banken. Faktorer som påverkar förhandlingsutrymmet är bland annat låntagarens inkomst och storlek på andra tillgångar samt hur stor del av bostaden som konsumenten vill låna till. Slutligen är det upp till banken om kunden ska få låna och till vilken ränta.

I förhandlingen ingår även att diskutera olika räntebindingstider för utlåningen. I den modell FI presenterar i denna rapport diskuteras endast bankernas marginaler utifrån tremånadersräntan. Varje kund måste överväga för- och nackdelar med valet av räntebindingstid. Valet beror på kundens situation och hur stor den premie är som kunden kan tänka sig att betala för att binda sina bostadslån och därmed med säkerhet veta vad lånet kostar under en längre tid. Att byta räntebindingstid eller att säga upp lånet under den tid som räntebindingstiden löper är ofta förknippat med en avgift, kallad ränteskillnadsersättning.

Det är även viktigt för kunden att överväga vilket utrymme som finns för amortering på sitt bolån. Den genomsnittliga amorteringstiden för nya bolån uppgick enligt FI:s bolåneundersökning till 70 år 2011 och har ökat med fyra år sedan 2009. Även andelen amorteringsfria lån har ökat, med drygt sex procentenheter sedan 2009.⁵⁹ FI fördjupar analysen av amortering i den bolåneundersökning som äger rum under hösten.

⁵⁷ En rörlig ränta är i de flesta fall inte helt "rörlig", utan har en bindingstid på tre månader.

⁵⁸ I modellen, som redovisats i tidigare avsnitt, används den genomsnittliga ränta som kunden faktiskt betalar, det vill säga efter rabatt.

⁵⁹ Se rapporten Den svenska bolånemarknaden, 13 mars 2012.

Kunden ses som en helhet

Eftersom bolånet ofta är den största bankaffären man gör i sitt liv väljer många konsumenter bank utifrån var de får den mest förmånliga bolåneräntan. Därför använder banker ibland bolån som en lockprodukt. I samband med förhandlingen om bolånet kan banken erbjuda olika typer av helkundslösningar som innebär att de ger en billigare bolåneränta i utbyte mot att konsumenten samlar alla sina banktjänster i banken. Det är inte ovanligt att en bank erbjuder en lägre ränta på bolånet om hushållet binder upp sig på andra tjänster. Det är viktigt att ha i åtanke att dessa övriga tjänster innebär kostnader, i vissa fall för många år framöver. Det faktum att bankerna presenterar en helkundslösning gör det enkelt för kunderna men det är samtidigt svårt att särskilja kostnaderna för olika tjänster.

Fokus även på sparande är positivt men det är viktigt att fondspararen är medveten om att det även är förknippat med avgifter. Avgifter för fond- och pensionssparande dras automatiskt av från fondernas avkastning eller från det insatta beloppet och kan därför vara svåra att uppskatta för kunden. Att vara uppmärksam på vilka avgifter som fondsparandet är förknippat med kan spela stor roll för avkastningen. En kund som sparar 1 000 kronor i månaden i tio år i en genomsnittlig fondportfölj betalar cirka 12 400 kronor i avgifter.⁶⁰

Att beakta vilken inlåningsränta som banken erbjuder på olika konton är också en viktig parameter för en kunds privatekonomi. Inlåningsräntan spelar stor roll på längre sikt på grund av ränta-på-ränta effekten⁶¹, och passivitet från kundens sida kan därför kosta dem pengar i form av missade ränteintäkter. En kund som låter hela lönen stå kvar på ett transaktionskonto utan ränta, istället för att spara 1 000 kronor varje månad på ett inlåningskonto med ränta, går under en tioårs period miste om cirka 6 250 kronor.⁶²

Det är även viktigt att vara medveten om att andra tjänster såsom betalkort, värdepappersdepå och betaltjänster i de flesta fall är förknippade med en avgift. Det är därför betydelsefullt att även förhandla om, eller åtminstone beakta, villkor och pris på tjänster utöver bolånet.

60 I beräkningen antas att fondportföljen har samma fördelning som svenska hushålls sammanlagda fondförmögenhet, vilken består av 76 procent aktiefonder, 18 procent blandfonder, 5 procent räntefonder och 7 procent övriga fonder (källa SCB). FI har använt genomsnittliga förvaltningsavgifter som är hämtade från AMF:s rapport "Avgifterna på fondmarknaden 2011" och förväntad avkastning hämtas från www.amf.se. För svenska fonder är skillnaden mellan förvaltningsavgiften och TER (Total Expense Ratio), som används i det så kallade Normanbeloppet, ofta marginell.

61 Då den utbetalade räntan står kvar på inlåningskontot tjänas ränta även på den. Detta innebär att det belopp som räntan beräknas på nästa gång har ökat.

62 Genomsnittlig ränta på ett inlåningskonto utan villkor var vid utgången av det tredje kvartalet 1,0 procent och räntan på transaktionskonton antas vara 0.

Bilaga 1. Beräkning av finansieringskostnad och övriga kostnader

FÖRDELNING AV BANKERNAS FINANSIERING

De olika finansieringskällornas andel av den totala finansieringen har uppskattats genom att studera skuldsidan på balansräkningen för de svenska storbankernas bostadsinstitut. Finansieringsandelar är beräknade genom ett aggregat av Swedbank Hypoteks, Nordea Hypoteks och Stadshypoteks finansieringskällor över perioden 2002–2011. SEB Bolån ingår i beräkningarna åren 2002-2006. Därefter inkluderades SEB Bolån i moderbolaget och hypoteksbolaget kan därför inte särskiljas från banken.

Modellen innehåller följande finansieringsslag:

- säkerställda obligationer SEK (löptid två och fem år)
- säkerställda obligationer EUR (löptid två och fem år)
- övrig finansiering - inlåning och icke-säkerställd upplåning

TABELL 3. Fördelning av finansieringen vid utgången av det tredje kvartalet 2012 (procent)

Säkerställda i SEK	54,7
Säkerställda i EUR	17,3
Övrig finansiering	28,0

Volymen för de säkerställda obligationerna hämtas från statistik över emitterade värdepapper från SCB. Övrig finansiering består av emitterade certifikat i SEK och EUR samt lån från moderbolaget, som till största delen består av inlåning. Volymen för certifikat i SEK respektive EUR hämtas också från SCB. Lån från moderbolaget uppskattas vara lika stor som nettoskulden till kreditinstitut, vilket beräknas som skillnaden mellan bolagets skulder till kreditinstitut och utlåning till kreditinstitut. Volymerna för respektive finansieringsslag omvandlas sedan till andelar av den totala finansieringsvolymen. Dessa andelar varierar över tiden.

Löptid

Genomsnittlig löptid på emitterade säkerställda obligationer hämtas från statistik från SCB och Association of Swedish Covered Bond issuers. Löptiden i modellen varierar över tiden. För att uppnå observerad löptid används i beräkningarna den kombination av tvååriga och femåriga säkerställda obligationer som uppnår den faktiska löptiden.

KOSTNADER FÖR BANKERNAS FINANSIERING

För att prissätta bankernas olika finansieringsslag används data från räntemarknaden. Genom interpolering uppskattas en kostnad för säkerställda obligationer med en exakt löptid på två och fem år i SEK respektive EUR. Dessutom kompenseras för ränteomvandling genom ränteswappar för säkerställda obligationer i SEK, och för ränte- och valutaomvandling för säkerställda obligationer i EUR. Ränte- och valutaomvandling innebär vanligtvis en kostnad som beror på vilken löptid och valuta som omvandlas. Övrig finansiering, som främst består av inlåning, prissätts med tremånaders interbankränta. Inlåningen kan hanteras på olika sätt. FI har valt att se inlåningen som en finansierings-

källa. Att bedriva inlåningsverksamhet är dock förknippat med vissa kostnader, vilket talar emot att prissätta inlåningen med inlåningsräntan. Den övriga finansieringen består även till viss del av icke-säkerställd upplåning som är dyrare än inlåning. Det är för att reflektera dessa faktorer som FI valt att prissätta övrig finansiering med tremånaders interbankränta.

Finansieringskostnad

Vid en sammanvägning av fördelningen för finansieringslagen, löptidsfördelningen och kostnaderna för de olika finansieringslagen kommer FI fram till en finansieringskostnad. Eftersom all långsiktig finansiering är omvandlad till tremånadersräntor genom swappar avser kostnaden finansiering av ett nytt lån med tremånaders räntebindningstid.

ÖVRIGA KOSTNADER

Administrativa kostnader

Administrativa kostnader utgörs främst av kostnader för personal, lokaler och datorsystem. I FI:s modell uppskattas de administrativa kostnaderna för ett bolån utifrån data från bankkoncernernas och hypotekens årsredovisningar. Enligt FI:s uppskattning uppgår detta påslag till i genomsnitt 0,30 procentenheter.⁶³ Vid de historiska beräkningarna varierar påslaget på årsbasis.

Kostnader för att hålla en likviditetsreserv

Svenska banker måste för att uppfylla de skarpare likviditetskraven förlänga löptiden på sin finansiering samt hålla en likviditetsreserv av en viss storlek. Bankerna har redan anpassat sig till de kommande kraven. Kostnaden för att hålla en likviditetsreserv uppskattar FI till 0,15 procentenheter. Den uppstår genom att banken behöver investera en del av sin upplåning i tillgångar med relativt låg avkastning.

Kostnader för förväntade förluster

Det finns alltid en sannolikhet för att en bolånekund inte kommer att kunna betala ränta och amortering. Banken har tillgång till historiska data över denna sannolikhet och kompletterar det med statistik över hur mycket av det utlånade beloppet som de kan tänkas återvinna vid en eventuell betalningsinställelse. På detta sätt får banken den genomsnittliga förväntade förlusten som är förknippad med bostadsutlåningen. Förväntade kreditförluster kan variera mellan konsumenter eftersom deras kreditrisker skiljer sig åt. I FI:s beräkningar används över tiden en kostnad för förväntade kreditförluster på 0,05 procentenheter för en genomsnittlig bolånetagare.

63 Eftersom uppskattningen utgår från bolagens årsredovisningar är 2011 senaste tillgängliga data.

Ordlista

Baselkommittén/Baselöverenskommelsen Den kommitté som förhandlar kring regelverket för banker och kreditinstitut som ska gälla internationellt. Exempel på överenskommelser är kapitalkrav för kreditinstitut, likviditetsreservkrav och krav på kreditinstituten att publicera information. Första regelverket skapades 1988 och kallades Basel 1. För närvarande diskuteras och utformas Basel 3 som ska börja införlivas 2013.

Bospread Skillnaden mellan räntan för säkerställda obligationer och statsobligationer.

Bostadsinstitut Kreditmarknadsbolag specialiserat på långfristig finansiering av fastigheter och bostadsrätter. Kallas även hypoteksbolag.

Bruttomarginal Skillnaden mellan kundens faktiska tremånaders utlåningsränta och den kostnad som banken har för att finansiera ett nyttgivet tremånaders bolån.

Certifikat Ett finansiellt instrument för handel på penningmarknaden. Ett certifikat är ett skuldebrev som ges ut av till exempel en bank eller ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är maximalt ett år.

CRR/CRD 4 EU:s kapitaltäckningsförordning (Capital Requirements Regulation) och kapitaltäckningsdirektiv (Capital Requirements Directive).

Eget kapital Post i företagets balansräkning som visar skillnaden mellan tillgångar och skulder, innehållande exempelvis kapital som tillskjutits av ägare, balanserade vinstmedel och reserver.

Emission Innebär att ett företag ger ut en obligation, eller en annan typ av värdepapper, i syfte att låna pengar på marknaden.

Finansiella marknader Ett samlingsnamn för marknader där finansiella instrument handlas. De fyra viktigaste marknaderna är valutamarknaden, räntemarknaden, aktiemarknaden och derivatmarknaden.

Företagscertifikat Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är max ett år.

Företagsobligation Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är minst ett år.

Interbankmarknaden Den marknad där banker handlar räntor och valutor sinsemellan.

Interbankränta En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Kapitalbuffert Kapital för att täcka förväntade eller oförväntade förluster.

Kapitalkrav Regler för hur mycket kapital ett företag minst måste hålla för att få bedriva verksamheten.

Kapitaltäckning Ett mått på hur stort kapital i förhållande till riskvägda tillgångar som en bank har för att klara kommande förluster.

Kreditinstitut Banker och kreditmarknadsföretag. Det är bara kreditinstitut som har Finansinspektionens tillstånd att låna in- och ut pengar.

Kreditrisk Risken att en låntagare inte fullgör sina förpliktelser.

Likviditetstäckningsgrad (LCR - Liquidity Coverage Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén som mäter en banks förmåga att hantera

ett stressat nettoutflöde av likviditet under 30 dagar. LCR på 100 procent innebär något förenklat att en banks likviditetsreserv är tillräckligt stor för att banken ska kunna hantera ett oväntat likviditetsutflöde i 30 dagar.

Likviditet Tillgången på likvida medel, i förhållande till förfallande skulder. Ofta använt för att ange ett bolags betalningsförmåga på kort sikt.

Likviditetsreserv/Likviditetsbuffert Likvida tillgångar avsedda att motverka likviditetsproblem.

Likviditetsrisk Risk för att få svårigheter att infria sina betalningsåtaganden. Se bilaga 2 för en mer utförlig beskrivning.

Listpris Den utlåningsränta som kreditinstitut marknadsför sig med.

Löptid Tidsperiod som återstår till utbetalning av en skuld eller förfall av en obligation. Ju längre löptiden är, desto större är ränterisken.

MFI Monetära finansinstitut, enligt SCB:s definition.

Nettomarginal Skillnaden mellan faktisk tremånaders utlåningsränta till kund och alla kostnader som är förknippade med att bedriva bolåneverksamhet, det vill säga bruttomarginalen minus kostnader utöver finansieringskostnaden.

Obligation En räntebärande löpande skuldförbindelse, eller ett skuldebrev, som ges ut (emitteras) av stat, kommun, kreditinstitut, hypoteksinstitut eller större företag. Obligationer har i allmänhet lång löptid, minst ett år. Obligationens nominella belopp återbetalas när löptiden gått ut, däremellan sker periodiska utbetalningar.

Pelare 1 Ett av tre huvudavsnitt av Basel-överenskommelserna. Pelare 1 omfattar de kvantitativa kapitalkraven för kreditrisker, marknadsrisker och operativa risker.

Pelare 2 Ett av tre huvudavsnitt av Basel-överenskommelserna. Pelare 2 omfattar bankens totala riskbedömning, således även andra risker än de som täcks av Pelare 1, samt bankens egen beräkning av "ekonomiskt kapital".

Reporänta Riksbankens styrränta. Den ränta som bankerna kan låna eller placera till hos Riksbanken på sju dagar.

Riskvikt Vikt som används vid beräkning av riskvägda tillgångar. För att räkna fram en banks riskvägda tillgångar multiplicerar man, något förenklat, utlånat belopp med en riskvikt. Riskvikten bestäms utifrån hur troligt det är att låntagaren inte kan fullgöra sina låneåtaganden och varierar således mellan låntagarna – en hög riskvikt innebär större risk än en låg riskvikt.

Räntebindningstid Den period under vilken räntan på ett lån är bunden. För statsskuldväxlar och de flesta statsobligationer är räntebindningstiden lika med lånens resterande löptid.

Räntepunkt En räntepunkt är en hundra del procent, det vill säga 0,01 procent. 100 räntepunkter motsvarar således 1 procent.

Ränterisk Känslighetsmått för finansiella tillgångar och skulder som mäter hur värdet förändras när marknadsräntorna stiger eller faller.

Ränteswap Instrument för att byta ränteflöden (rörliga mot fasta räntor och tvärt om) för att anpassa räntebetalningar.

Samlad kapitalbedömning (SKB) En intern årlig kapitalutvärdering som FI gör för varje kreditinstitut individuellt. SKB:ns omfattning varierar beroende på komplexiteten och storleken av varje enskilt institut.

Spread Anger vanligen skillnaden mellan två räntor. På obligationsmark-

naden mäts spreaden i räntepunkter (se räntepunkt).

Stabil nettofinansieringskvot (NSFR – Net Stable Funding Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén. Måttet ställer en banks stabila finansiering i relation till dess illikvida tillgångar under ett stressat scenario som pågår i ett år.

Statsobligation Räntebärande löpande skuldförbindelse som ges ut av staten. Obligationen har lång löptid, minst ett år. Obligationens nominella belopp återbetalas när löptiden gått ut, och under tiden får innehavaren av obligationen periodiska utdelningar (räntor).

Stibor (Även interbankränta) En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Swap Ett avtal mellan två parter att utbyta en viss valuta/ränta mot en annan valuta/ränta under en i förväg bestämd tidsperiod och i enlighet med vissa villkor.

Säkerställda obligationer En obligation där innehavaren har särskild förmånsrätt i emittentinstitutets säkerhetsmassa vid en eventuell konkurs. Syftet med säkerställda obligationer är att kreditrisken normalt är lägre jämfört med obligationer som inte är säkerställda, vilket medför att upplåningskostnaderna sänks. Det är bara kreditinstitut som får ge ut säkerställda obligationer efter tillstånd av FI.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se